

Wesselényi-Garay, Andor-Köllő, Miklós:
Metaorganic architecture
Citation: Metszet, Vol 13, No 3 (2022),
pp 28-33,

<https://doi.org/10.33268/Met.2022.3.3>

Received: 23 April 2022

Accepted: 05 May 2022

Published: 30 June 2022

FUNERAL HOME, ÚJTUSNÁD,
TRANSYLVANIA - ARCHITECTS:
SZABOLCS KORODI and KATALIN
BÍRÓ

A fundamental question that all architects are faced with poses the need to create a relationship with the surrounding landscape. Are there different sets of rules for urban or rural buildings, lowland, or mountainous landscapes, if there are how do we apply these rules? Or is it simply a case of connecting to the landscape itself. Here a timber building constructed from strictly local materials and dynamic forms reflects its mountainous location.

METAORGANIKUS ÉPÍTÉSZET

ÚJTUSNÁD, RAVATALOZÓ | *ERDÉLY*

- 01 Síktörések szervezik az épület tömegét, ami lehetővé teszi, hogy a hátsó mellékhelyiség is a kompozíció integráns része maradjon
- 02 Az útról nyíló vízszintes terület kiváló helyszínnek bizonyult a lejtős terepen: a harangtorony mértéktartással utal a funkció szakralitására

02

ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT
Korodi Szabolcs, Bíró Katalin

FOTÓ | PHOTO
 Bujnovszky Tamás

SZERZŐ | AUTHOR
 Wesselényi-Garay Andor,
 Köllő Miklós

—„Alapvető kérdés, építésként hogyan viszonyuljunk a tájhoz, a hegyvidéki, szinte érintetlen környezethez. Az építészetet többnyire urbánus környezetben tanuljuk és gyakoroljuk. Ha egy feladat természeti-táji környezetbe szólít, hogyan értelmezhetjük azt? Miképp definiáljuk magát a tájat? A feladatot hogyan tudjuk megragadni? Sikerül-e felismerni olyan »szabályokat«, amelyek mentén ténylegesen kapcsolódni tudunk a tájhoz?»

01

—Az újtusnádi ravatalozó tervezési munkáit 2013-ban kezdte el Korodi Szabolcs és Bíró Katalin. Hasonlóan a környező falvakhoz, hagyományosan ezen a településen is saját házaikban, ritka esetben pedig a templomban ravatalozták fel a halottakat. A közegészségügyi előírásoknak megfelelően azonban szükségessé vált a ravatalozó építése, a megbízó pedig a faluszéli temető bejárati felületét jelölte ki helyszíneként. A telekdarab a falu egyik keskeny, mindkét oldalon hagyományos portákkal határolt utcavégén tárul fel, átmenetet képezve az épített környezet és a bokros táj, a lakóházak és a sírhelyek között. Az építési helyre vonatkozó döntést a terep adottságai is támogatták: a temetőkapu után az út ívesen emelkedik a sírok irányába, jól körvonalazott, egyértelmű határokkal rendelkező sík területet kerítve a túloldalon nőtt bokrokkal, magas növényzettel. A rézsúvel és lombokkal határolt felület megfelelő helyszínnek bizonyult a ravatalozó elhelyezésére.

03

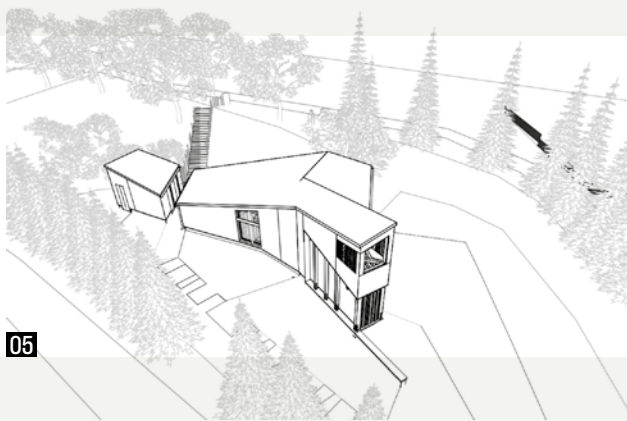
—A ravatalozó tervét az irodán belül megversenyeztették, több változat is készült. Korodiék számára rokon-szenves volt a hagyományos, vernakuláris építészetre támaszkodó megközelítés is, választásuk azonban az iroda védjegyének is tekinthető tektonikus formát részesítette előnyben. Egyéb kápolna, meghatározó vertikális tömeg hiányában ez a kompozíció alkalmas volt itt arra, hogy markáns építészeti jelként hordozzon akár a tájra, akár a funkciójára vonatkozó szimbolikus tartalmakat. Korodi Szabolcs életművének ismeretében majdhogynem kézenfekvő a természetre, a tájra tett képzetes utalás, amely ebben az esetben költői introverzióval egészült ki. A halott utolsó útját biztosító rézsú és a növényzet meghatározta tér adják az emlékezők imáját erősítő környezetet, amelyben a lélek és az emlékezet hangzó dobozaként tűnik fel a ravatalozó. Az épület a helyszíni adottságokhoz igazodva úgy hangsúlyozza a helyszínben rejlő dinamikát, hogy közben illeszkedik látgyságához is.

02

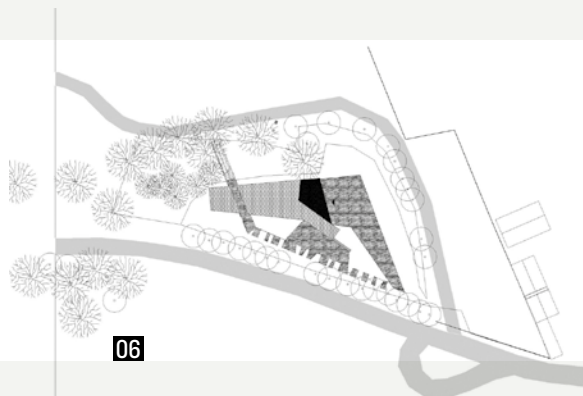

03

- 03 A toronytornác keretezései a háttérben adó faluképtöredékekkel kezdeményeznek dialógust
 04 A temetőhöz vezető részsűrűl jól látszik a torony, a tornác, és az általuk keretelt nyitott tér kapcsolata
 05 Axonometria: jól látszik, hogy a sírokhoz a kör-rézsűt lerövidítő lépcső is vezetett volna

05

06

—Az előreugró harangláb jelzés, részben maga köré szervezi a teret, részben pedig távlatpont az érkezők számára. Egyszerre fogadja a látogatót és búcsúztatja az eltávozót. Igyekszik nem hangsúlyos lenni, tömege logikus formai gesztus eredményeként szervesül a főépülethez. A ház és a harangláb nyitott a részsű előtt kialakult térre, zárt ugyanakkor az utca felé. Mindezt óvatosan, a domborzatba és a természetbe egyszerre simulva teszi. Noha Korodiéknak ez nem volt szándéka, az absztrakt harangláb különleges keretezéssel vonja a falu templomtornyát saját esztétikai mezejéhez, és ezzel csak erősíti a tömeget szervező introvertált összesimulást. Hátról a kiszolgálóépületek,

05

06

a bejáratnál a harangláb, annak áttört tömegén keresztül pedig a templomcsúcs rendeződnek olyan kompozícióba, amely minden egyes elemében az építészeti műtájakat idézi.

—A ravatalozó egy olyan házcsoporthoz szerves része, amely házakat a Vallum a 2008-at követő évtizedben tervezett, és amelyek mindegyike ugyanazt a problémát járja körül: miképp lehet az építészet segítségével olyan antropikus tájat létrehozni, amely számol az építészet mulandóságával? Korodiék esetében erre a kérdésre két irányból érkezett válasz: egyfelől a fa használatával, másfelől egy olyan eljárás kimunkálásával, amelynek hasonló eredményeit a nemzetközi irodalom

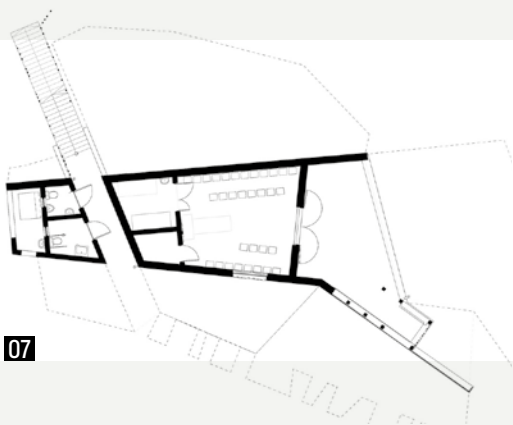
07

04

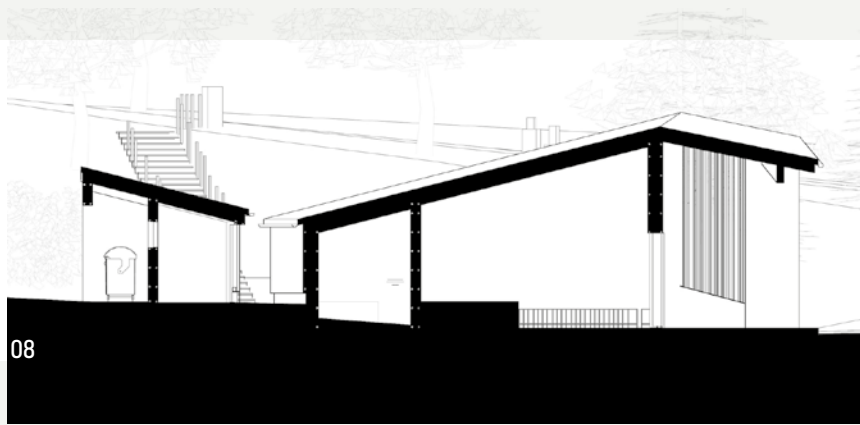

04

- 06 Helyszínrajz. A beépítésen és a burkolatok szervezésén jól látszik annak az építészetnek a hatása, amellyel a Középülettervezési Tanszéken és a DLA-iskolában találkozott Korodi a kétezres évek elején
- 07 Alaprajz
- 08 Metszet

07

08

az úgynevezett topografikus építészet [1] gyűjtőfogalma alatt kezdte tárgyalni. A stratégia eredménye a Vallum esetében egy olyan formavilág lett, amelyet a romániai szakmai szervezetek is folyamatosan rendkívül nagyra értékeltek, és amely ennek következtében is vált az egyetemi fiatalság és a pályakezdő irodák számára origóvá, követendő példává.

—Amennyiben feltesszük a kérdést, miért „szól” ekkorát Korodi Szabolcs építésze a romániai, de – némi távolságfüggő csendesítéssel – a magyar közegben is, arra két válasz adódik. Egyfelől érdemes felidézni, hogy ez az építészet egy olyan speciális helyzetben született – jelent meg – a romániai

színtéren, amelyet a referenciák közötti felhasadt-ság állapota határozott meg. Temesvár izgalmas, alkalmasint cserfes, posztmodernbe hajló kontextualizmusa, továbbá a Bukarest által képviselt „franciás” modernizmus között a kétezres évek első évtizedében még viszonylag szűk teret kaptak azok a reflexiók és szakirodalmak, amelyek a helyhez kötöttség problémáját a mindennapi, adott esetben reflexív gyakorlatokon keresztül dolgozták volna fel. A magyar származású építészek – köztük magától értetődően Tövissi Zsolttal és Korodi Szabolccsal – élő budapesti kapcsolataik révén azonban bepilanthattak azokba a diskurzusokba, amelyek

09

10

Vorarlbergre [2] és Svájcra [3] tekintve a regionális építészet mibenlétét firtatták már a kétezres évek elején is Magyarországon.

Ez a lépéselőny látszik – az eltérésen keresztül is – gyümölcsöt hozni a tízes évek romániai magyar építészetében, és tűnik egyre vonzóbb építészeti nyelvvé válni az egész országban.

—A másik ok úgyszintén magyarországi vonatkozású és – írnám: természetesen – elválaszthatatlan Makovecz Imrétől. A romániai rendszerváltás után természetesen vetődött fel a mi a magyar?, milyen a magyar? építészeti kérdés. És erre a kérdésre éppily természetesen adódott első körös válaszként az, hogy organikus és Makovecz. A Vándoriskola elvégzésével Erdélyben megjelentek azok a remek tehetséggű helyi szakemberek, akik rendkívüli erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy meghonosítsák azt a szellemiséget, amely magyarországi kollégáikat kovácsolta alkotóközösséggé, de éppily hamar megjelentek azok a természetes helyi akadályok, amelyek problémássá tették az organikus építészet egy az egyben adaptációját. Változatlan volt az igény azonban egy olyan építészetre, amelyik problémaként éli meg a tájat, az illeszkedést és a szervességet. Ez az építészet ugyan elfogadta az organikuság eszméjét, de kétségei voltak annak tekintetében, hogy ez azokkal az eszközökkel lenne megvalósítható, mint amelyekkel azt Makovecz Imre tette. Ez a nem-makovecziánus organikus építészet a tektonikai mélyrétegek szintjén elfogadta és elismerte a mester eredményeit, ám a kanonizált stílusjegyeket elhagyva próbálta meg értelmezni a szervességről szóló építészetet, létrehozva a meta-organikus építészetet. Vagyis az organikuságról szóló nem-makovecziánus építészetet. Amely az etnikai-ideológiai és transzcendens-antropozofikus vonatkozásokat háttérbe szorítva nyújthatott immár szempontokat a mioritikus [4] „román” táj [5] értelmezéséhez is.

09

Most így tömören.

—Szép tükre ennek a folyamatnak ez a kissé magára hagyott ravatalozó Újtusnádon. A ház a temető bejárati öblében húzódik: a Vallumtól jól ismert tájtömeg, egy absztrakttá faragott kubus, a természeti tektonikából eredeztetett megastruktúra, amelyhez a tájallúziót erősítő gesztusként csatlakoznak még a környezet épített elemei is. A ház környezete kissé rendezetlen, diskurzusa a környező térrel azonban éppoly magától értetődő az útról, mint felülről, a temető irányából.

10

—Mindezekkel együtt ez az épület szolgál néhány alapvető tanulsággal, és felvet(ett) néhány kérdést tervezői számára. Ezek egyike a fa használatát érinti. Adódik, hogy Székelyföldön fával építsenek, hogy visszaadjanak valamit maguknak abból, ami ott az övék, de a mesterek és az anyaggal kapcsolatos tapasztalatok hiánya több kérdést vet fel Korodi szerint, mint amennyire a székelyföldi építészeti közösség eddig választ talált.

11

—Azon túl, hogy miképp viszonyulnak az ide látogatók ezekhez az együttesekhez – tetszik-e nekik vagy sem, azonosulnak-e azzal vagy sem –, úgyszintén kérdés, hogy jó karban tartják-e, felújítják-e a helyiek ezeket az épületeket, enélkül ezek a házak ugyanis szinte azonnal visszaadják magukat a természetnek. A Korodi Szabolcs által művelt építészet viszont tudatosan mond le arról az emlék- és éntudat-értékről, amelylyel az organikus építészet egyes darabjai felruházhatók, és amelyek ezáltal meg is védik azokat a házakat az enyészettől.

—Egy faépület fennmaradása és esetleges enyészete tehát a hasznosság és a helyénvalóság organikus határkérdése is egyben. „Ha nincs rájuk szükség – mondja Korodi Szabolcs a már idézett előadásában –, szűnjenek meg és menjenek tönkre. Fontosabb kérdés, hogy mit és mennyit szakítunk ki a természetből, hogy ne foglalkunk el abból többet a kelleténél.”

- 09 Fedett-nyitott előtér fogadja a gyászolókat, a kompozíció síkformái úgy csatlakoznak a csűrők hátsó udvari világához, hogy közben nem merül fel az illeszkedés problémája
- 10 Nézet felülről, a temető irányából: a kissé rendezetlen környezetű együttest egy növény sor választotta volna el az országúttól, így biztosítva a bánat megéléséhez szükséges intimitást
- 11 Nézet a ravatal irányából. A burkolatok a belsőben is hangsúlyozzák azt a műtáj-jelleget, amelyet Korodiék a hely tektonikai szűrleményeként alkottak meg

11

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Frampton, Kenneth: *A critical history of modern architecture, third edition, revised and enlarged*, Thames & Hudson, London 1992, pp 329-330.
- [2] Natter, Tobias G - Grabher, Gerhard: *Architectura practica - Barockbaumeister und moderne Bauschule aus Vorarlberg*, Bregenz 2006, Publikation zur Ausstellung 2006, Vorarlberger Landesmuseum.
- [3] Vámos, Dominika - Moravánszky, Ákos - M Gyöngy, Katalin (eds): „arc' 1, Je pense donc Je suisse”, az *Új Magyar Építőművészet* negyedéves melléklete, 1998.
- [4] Enache, George: „Miturile eseniale ale culturii românești: »Mioria« și »Meșterul Manole«”, (A román kultúra alapvető mítoszai: a Mioria és a Meșterul Manole), Ziarul Lumina, 2010-07-10, hozzáférhető: <<https://ziarulumina.ro/actualitate-religioasa/documentar/miturile-esentiale-ale-culturii-romanesti-miorita-si-mesterul-manole-26054.html>> [utolsó belépés: 2022-04-30].
- [5] Miskolczy, Ambrus: *A pásztor bölcsessége, A báránka útja Sovejától Párizsig és vissza: fejezetek 150 esztendő román eszmetörténetéből a romantikus nacionalizmustól napjainkig*, Kriterion, Kolozsvár 2013, pp 239-300.

A cikk az MMA-MMKI gondozásában megjelenés előtt álló „A valóság ideái, Kortárs ököregionalista építészeti Erdélyben” című könyv egyik alfejezetént készült el.

ÉPÍTÉSZET: Korodi Szabolcs, Biró Katalin - SC Vallum SRL. | TOPOGRÁFIA: Boga János | TALAJMECHANIKA: Albert Zoltán | ÉPÜLETELEKTROMOSSÁG: Bartos Mihály | GÉPÉSZET: Antal Attila | KIVITELEZŐ: Impex Aurora Kft.